

ÖRBERGA KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Örberga församling

Vadstena kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

2002

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

ÖRBERGA KYRKOÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Örberga församling

Vadstena kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Örberga kyrkogård	5
Kyrkogårdens omgivning	5
Örberga kyrka	6
Kyrkogårdens historik	6
Översiktlig beskrivning av vegetation mm - Karta	8
Beskrivning av kyrkogården	9
Beskrivning av enskilda kvarter	14
Kvarter I	14
Kvarter II	16
Kvarter III	18
Kvarter IV	20
Kvarter V	22
Kvarter VI	24
Kvarter VII	26
Kvarter VIII	28
Kvarter IX	30
Kvarter X	32
Källor	34
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	35
Förklaring till exempellistan	35
Utvärderingskarta	36
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården.
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner.
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare

säger lagen: ”Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

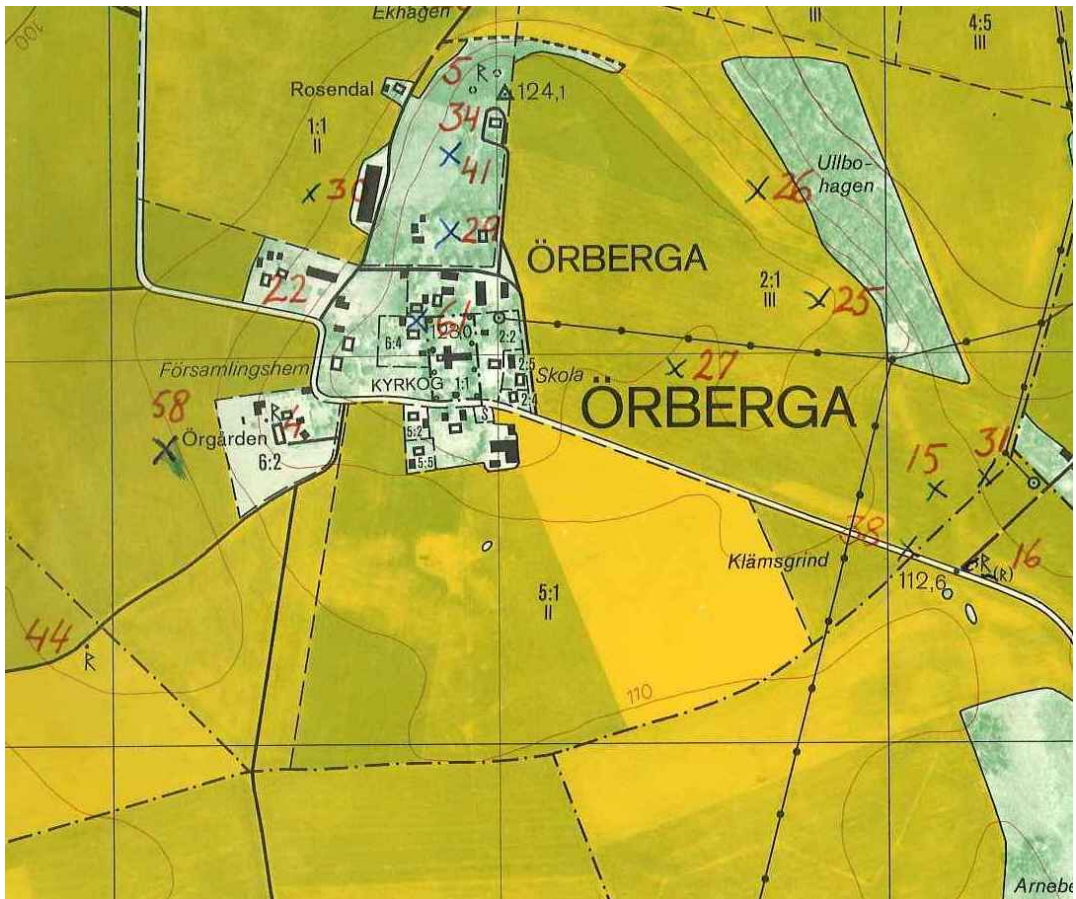
Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Anita Löfgren Ek, Östergötlands läns museum 2002. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

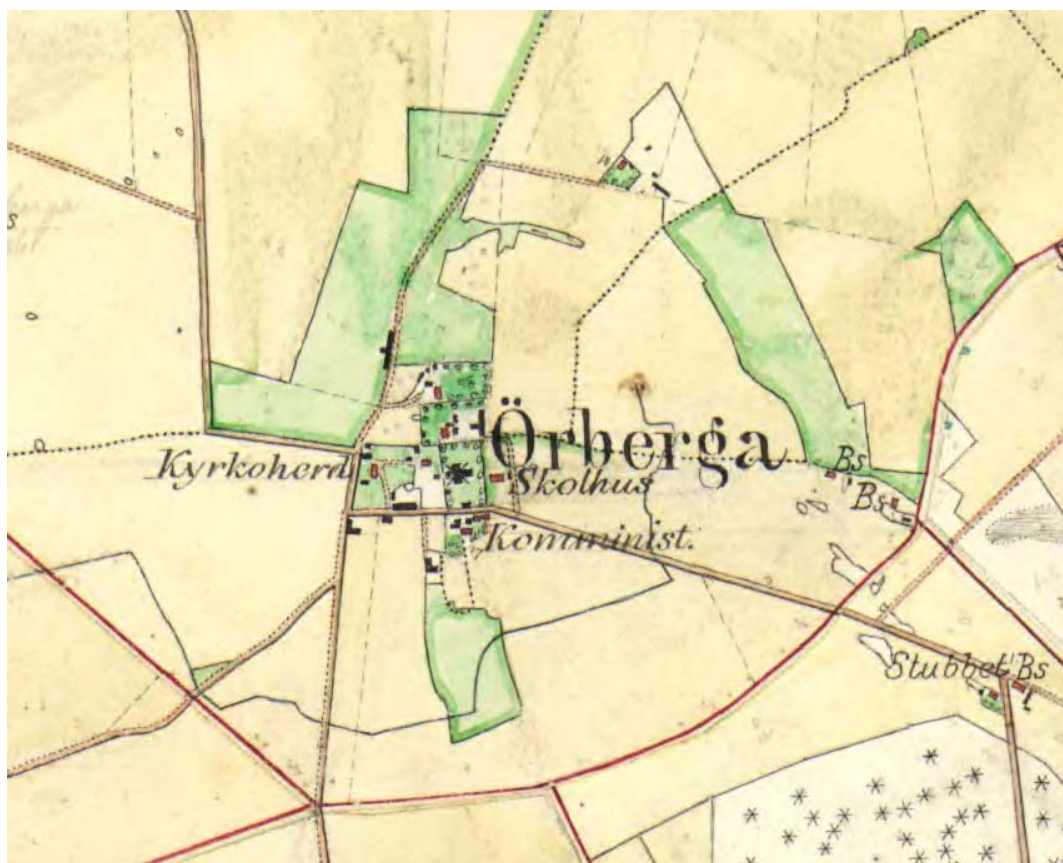
Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 084 58 Örberga, 1982.

ÖRBERGA KYRKOGRÅRD

Kyrkan med omgivande kyrkogård ligger i höjdläge på östgötaslätten. Kyrkogården har en rektangulär planform i nord/sydlig riktning. Kyrkan ligger nästan mitt på kyrkogården, något åt väster.

Kyrkogårdens omgivning

Den tidigmedeltida Eriksgatan passerade kyrkan, som är belägen på en höjd med vida utblickar över odlingsmarken och Vättern. Sydöst om kyrkan finns en välbevarad

Utsnitt ur häradseconomiska kartan 1868-77, Örberga.

skolhusmiljö med folkskola, småskola och tjänstebostad. Folkskolan utgörs av en reveterad byggnad i en våning uppförd på 1880-talet. Småskolan är samtida och uppförd av trä och lärarbostaden byggdes på 1920-talet. Väster om kyrkan är den f d prästgården belägen, vilken består av en mangårdsbyggnad från mitten av 1800-talet med tillhörande flyglar. Prästgårdens södra flygel, som även under en period varit affärslokal, till- och ombyggdes totalt 1959-1960 till församlingshem. Komministerbostaden är belägen söder om landsvägen, mitt emot kyrkogårdens södra ingång. Prins Eugen lät 1915-1916 uppföra ett sommarhem i Örberga, Örgården, efter egna ritningar dock med viss hjälp av arkitekt Ferdinand Boberg. Örgården utgör en mycket tidstypisk anläggning i nationalromantik med vid utsikt över landskapet och Vättern. Härifrån har prins Eugen även hämtat motiv till ett flertal av sina mest kända verk. Kyrkomiljön ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården.

Örberga kyrka

Den första kyrkan på platsen har sannolikt varit av trä. Den nuvarande kyrkan är uppförd av kalksten och tornet har daterats till 1116-1117 genom dendrokronologisk provtagning. Tornet har en ovanlig utformning med utvändiga halvrundera trapporn i söder och norr. Det mäktiga tornet är det enda i sitt slag som bevarats vid sidan av det vid Husaby kyrka i Västergötland. Korpartiet och korsarmarna är uppförda under 1200-talet med influenser från cisterciensisk arkitektur. Kyrkans sadeltak liksom tornspirans takfall är spåntäckta. Tornspiran uppfördes 1750 av byggmästare Petter Frimodig efter ett blixtnedslag. Huvudingången är via tornet i väster, men ingångar finns även till södra korsarmen och sakristian. Fönsteröppningarna är rundbågiga och försedda med bågar med antikglas i blyspröjs. Interiören präglas av de olika medeltida byggnadsperioderna med valv och kalkmåleri samt inredningen som tillkom vid en omfattande renovering 1885.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek. Uppgifter om äldre lantmäterikartor är hämtade från Lantmäteriets websida.

Kyrkogården har sedan medeltiden vuxit fram runt den medeltida kyrkan och omges fortfarande av den medeltida bogårdsmuren/kyrkogårdsmuren. I den inventering som utfördes av bogårdsmurar (kyrkogårdsmurar) i Linköpings Stift 2002-2003 står det att murens höjd är bevarad och att den har varit täckt med sadeltak och slätt täckningsmaterial. Lantmäterikartor från 1762 och 1780 visar att kyrkogårdens utsträckning var densamma som idag, med kyrkan placerad i väster på en långsmal kyrkogård i nord/sydlig riktning.

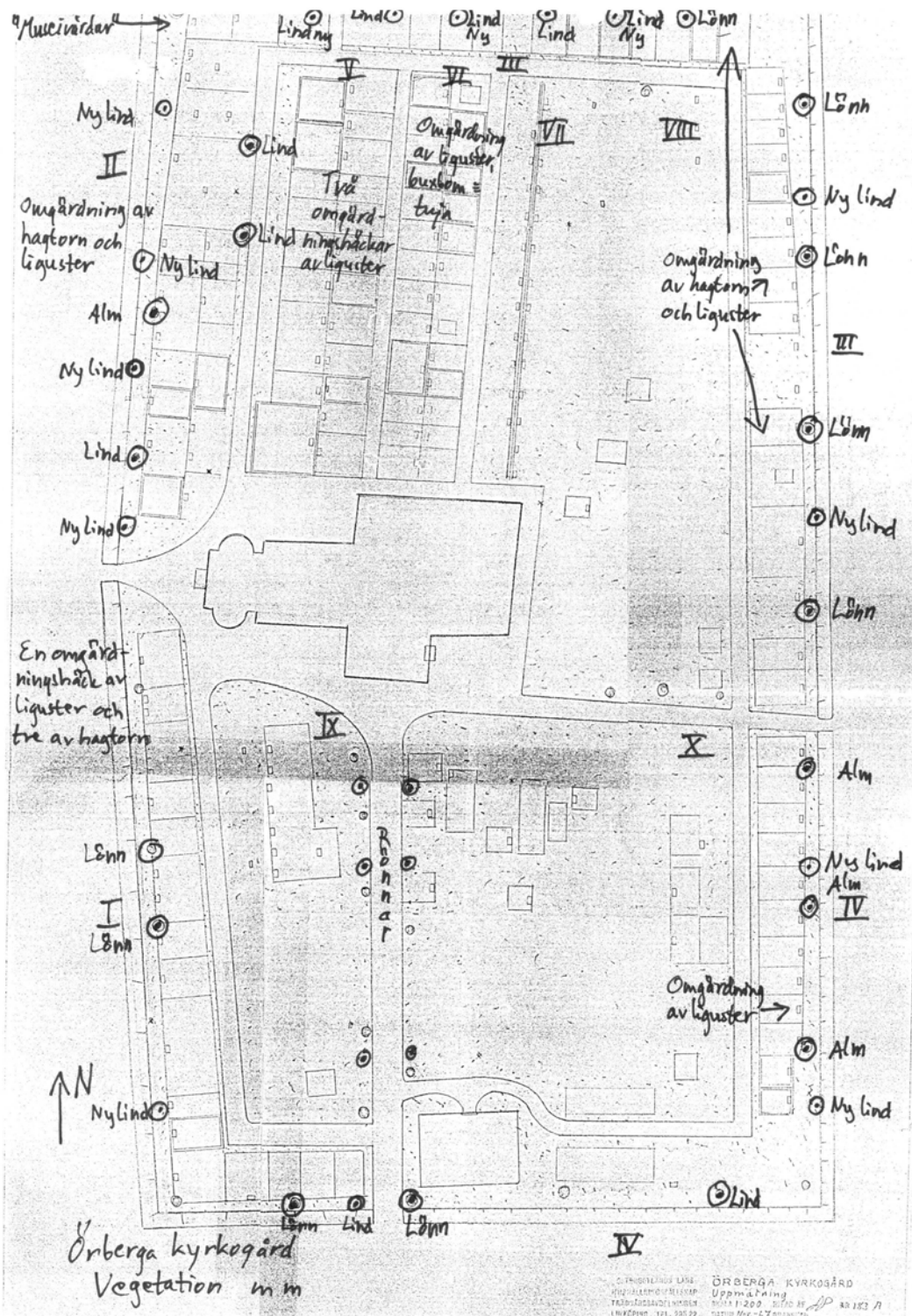
Under tidig medeltid har begravning skett i själva kyrkan. Tornets bottenvåning har använts som gravplats. Enligt Ann Catherine Bonnier (Kyrka i bruk) var detta utmärkande för privat uppförda kyrkor i södra Skandinavien. År 1993 utfördes en mindre utgrävning i tornet och det framgick att minst två män tidigt blivit begravda här. På 1950-talet uppmärksammades en gravkalk som fanns i en kista i kyrkans magasin. Den har troligen påträffats som lösfynd i samband med golvarbeten i kyrkan och hörde ursprungligen troligen till en prästgrav. Sannolikt är det en präst av högre dignitet som har begravts i kyrkan under tidigt 1100-tal. (Ullén, Kyrka i bruk)

(Komplettering 2006. Vid dräneringsgrävning intill kyrkan under år 2005 påträffade man delar av ett tidigkristet gravmonument som återanvänts till en senare begravning. Även detta är ett belägg för en tidig begravningsverksamhet i kyrkan och på kyrkogården.)

Öster om tiondeboden på kyrkogårdens södra del finns ett antal gravhällar i kalksten och stående ålderdomliga gravvårdar. De är från 1600- och 1700-talen. Kanske flyttades en del hällar ut när trägolvet i kyrkans kor ersattes av ett kalkstensgolv 1951. På pastorsexpeditionen i Rogslösa förvaras en odaterad plan över kyrkogården i Örberga. Innanför muren växer en regelbunden trädkrans och träd flankerar även gången från grinden i söder till södra korsarmen. Kyrkogården är indelad efter olika byar, men partiet närmast kyrkogårdsmuren har ingen beteckning, inte heller den del som idag är kvarter V norr om kyrkan. I övrigt är den stora ytan norr om kyrkan markerad som

”Allmän begravningsplats”. Det var inte ovanligt att de enklare gravarna på den s k ”allmänna linjen” utan gravrätt lades norr om kyrkan. Området öster om kyrkan hör till Kasta, dagens kvarter IX söder om tornet är från norr indelat för Säby, Krigsberga, Ullnäs och Naddö. På östra sidan mittgången är den stora ytan indelat i sex delar: Ullevid i nordväst, Mörby i nordöst, Örberga i väster, Nytorp i öster, Arneberga i sydväst och Luckerstad i sydöst. Blyertsanteckningar i Säbydelen tyder på att varje bys område var indelat för de olika gårdarna. Indelningen är fortfarande märkbar, eftersom det finns fler gravvårdar med gårds- och bynamn som står ”på rätt ställe”. Troligen är planen från första halvan av 1800-talet. Senare övergavs indelningen delvis. Det kan man bl a se då det finns en gravvård från 1886 för en hemmansägare i Kasta i kvarter I på kyrkogårdens västra del.

Äldre fotografier, eventuellt från 1938, visar området öster, sydöst och norr om kyrkan. Det är till stor del öppen gräsmark med enstaka gravvårdar, bl a ett par kors. Detsamma gäller fotografier på sydöstra delen från 1945. Där kan man även se att det är många träd planterade utmed södra mittgången och troligen även utmed gången till östra grinden.

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅRDEN

Kyrkogården består av tio kvarter: I-X.

Kyrkogården och kyrkan från sydöst.

Allmän karaktär

Kyrkogården har en mycket öppen karaktär då det saknas avskiljande häckar och då det i vissa partier är glest mellan stenarna. Enstaka grusgravar finns norr och nordväst om kyrkan. Kyrkogårdens ålderdomliga karaktär understryks i detta fall av de stora gräsytorna, den medeltida kyrkan, tiondeboden och den medeltida kyrkogårdsmuren. Vissa delar som minner om 1800-talet finns i form av grusgångar och trädkrans.

Omgärdning

Västra muren: ca 1,6 m hög och 1,6 m bred skalmur av kalkstenar, ca 0,3-0,8 m långa och lagda i skift. På murkrönet växer gräs och mossa. Enstaka gråstenar synliga vid basen.

Norra muren: ca 1,2-1,4 m hög och ca 1,6 m bred skalmur av kalkstensskivor ca 0,3-0,9 m långa, lagda i skift. På murkrönet växer mossa och gräs. I nordöstra hörnet ligger kalkstenen inte i skift med omgivande mur och stenarna är tunnare.

Östra muren: ca 1,3 m hög lik övrig mur. Den döljs på utsidan av högt lövbuskage. Sedum, mossa och gräs växer på muren.

Södra muren: ca 0,85 m hög. Vägen ligger här delvis högre än kyrkogården. Muren är en skalmur av ca 0,4-1,0 m långa kalkstenar med en del gråsten i basen. Mossa, gräs och sedum växer på krönet.

Muren kröns av kalkstensskivor som lagts som täckning. Murens höjd inne på kyrkogården varierar mellan ca 1,2 och 1,6 meter.

Murens nordöstra hörn.

Ingångar

Väster: västra grinden är i höjd med kyrkans västingång. Det är en trägrind med spjälor i nedre delen, kryss i övre delen. Grinden är krönt av ett kors och den sitter direkt i muren. Användes tidigare av prästen.

Norra: se västra grinden.

Öster: i öster finns ett grindhål, men grinden är bortplockad.

Söder: södra grinden är en dubbelgrind i järnsmide med spjälor. Det konkavt svängda krönet avslutas med ett enkelt ornament.

Vegetation

Trädkransen består av:

Väster: en nyplanterad lind och två lönnar söder om kyrkan. Det finns stubbar av nedtagna träd. Norr om kyrkan och västra grinden finns fyra nyplanterade lindar, en äldre lind och en alm mellan dessa.

Norr: fyra nyplanterade lindar och mellan dem står tre relativt stora lindar och en lönn.

Öster: norr om östra grindhålet växer tre höga lönnar och två nyplanterade lindar. Söder om grinden växer två höga almar och en nyplanterad lind.

Söder: öster om tiondeboden finns en äldre och två nyplanterade lindar. Två höga lönnar och en nyplanterad lind finns väster om tiondeboden.

Några tujor och prydnadsenar finns på östra delen av kyrkogården. Sex unga rönnar står på ömse sidor om mittgången i söder. I häckarna runt gravarna är det mestadels hagtorn och liguster.

Gångsystem

En grusgång går runt kyrkogården med en gravrad (två i nordväst) vid muren. I norr går två smalare gångar från kyrkan till norra gången. En mittgång går från västra grinden till västportalen. En mittgång går från södra grinden till södra korsarmen. En utvidgad grusgång går runt kyrkan. En grusgång även till östra grindhålet.

Gravvårdstyper

Gravhällar och stående gravvårdar i kalksten finns samlade öster om tiondeboden. De är från 1600- och 1700-talen. Ytterligare kalkstensvårdar från bl a 1600-talet och även från 1800-talet står söder och öster om kyrkan, en del troligen på ursprunglig plats.

Grusgravar omgärdade med framför allt klippta häckar och stenramar ligger invid kyrkogårdsmuren och i kvarter V och VI norr om kyrkan. En grav är omgärdad av ett staket i järnsmide. Till de större familjegravarna hör en del högre gravvårdar. Det finns ett gjutjärnskors från 1865 med trepassformade ändar och ett odaterat smideskors.

Gravvårdar öster om södra korsarmen. Den stående vården över Håkan Larsson i Kasta och hans bägge hustrur är tillskriven stenhuggaren Maximilian Trenchner. Det årtal som finns på gravstenen gäller den första hustrun, Lisken Hokansdotter. Hon avled 1737. (Ljungstedt, Sune, 1990)

Minneslund

–

Byggnader

Medeltida tiondebod uppförd i fogad grå kalksten. Sadeltaket är täckt med enkupigt rött tegel. Portal i norr med en omfattning av huggen kalksten. Plankdörr med dekorerade järnbeslag. På fasaden finns enstaka rester av puts. Spröjsade fönster. Enligt en uppgift i bokverket Sveriges Bebyggelse användes tiondeboden senare som sockenmagasin. Sockenmagasin fanns vanligen i de olika socknarna från 1700-talet och där samlade man överloppssäd för nödår och fattighjälp.

Medeltida tiondebod.

Portal och dörr till tiondeboden.

Övrigt

En källare finns intill västra muren.

I nordvästra hörnet finns en uppbyggd plåtå av kalksten med yta av vitt grus. Här ligger sju stycken bortplockade vårdar. Kyrkogårdens belysning består av gatlyktor i äldre utförande med råglas. Bänkarna är vita enkla parksoffor.

Kulturhistorisk bedömning

Örberga kyrka med omgivande kyrkogård, medeltida kyrkogårdsmur och medeltida tiondebod utgör en kyrkomiljö av nationellt intresse. Kyrkans placering ungefär mitt på kyrkogården är ovanlig. För de medeltida kyrkorna gäller oftast är de ligger på kyrkogårdens norra del eller mycket nära den norra kyrkogårdsmuren.

Till det ålderdomliga intrycket bidrar kyrkogårdsmuren i hög grad. Tiondeboden hör till ett fåtal bevarade i länet. Av de övriga kan bl a tiondebodarna i Västerlösa och Normlösa nämnas. Den har även använts som sockenmagasin, en funktion som tillhör 1700- och 1800-talens samhällshistoria. Även grindarna har ett högt kulturhistoriskt värde. Järnsmidesgrindarna i söder är troligen från sent 1700-tal. Det finns även två enklare trägrindar. Det är idag ovanligt att trägrindar är bevarade på kyrkogårdarna. Trädkransen är också viktig för miljön och visar på det parkideal som var gällande på kyrkogårdarna från slutet av 1700-talet, på landsortskyrkogårdarna åtminstone från mitten av 1800-talet. Trädkransen är markerad på den häradsekonomiska kartan från 1870-talet.

Enskilda gravvårdar har ett högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a gravvårdarna från 1600- och 1700-talen. En del av dessa är samlade till en "museal" del öster om tiondeboden. Troligen har flera av de hållar som ligger där tidigare legat inne i kyrkan, bl a hållarna över församlingens kyrkoherdar. Fyra äldre gravvårdar är även placerade intill kyrkans södra vägg. Ute i kvarteren finns ytterligare ålderdomliga vårdar, framför allt från 1600- och 1800-talen. De flesta står troligen på ursprunglig plats. Ett högt

kulturhistoriskt värde finns även i de häck- eller stenramsomgärdade grusgravarna norr om kyrkan och invid kyrkogårdsmuren. Det var vanligt från åtminstone andra delen av 1800-talet att de mer påkostade familjegravarna låg invid kyrkogårdsmuren eller i kvarterens utkanter. De västra delarna av den allmänna begravningsplatsen norr om kyrkan har lagts om vid något tillfälle för att kunna användas till familjegravar. Bland andra gravvårdar med kulturhistoriskt värde kan de båda korsen i gjutjärn respektive järnsmide nämnas. Vid en jämförelse med den ovan nämnda äldre planen över kyrkogården visar det sig att det finns sentida gravvårdar för Säby just inom den del av kyrkogården som tidigare var indelad just för Säby. Detta har ett mycket högt kulturhistoriskt värde vilket gäller även för gravvårdar från andra delar av socknen som står på respektive bys eller hemmans äldre plats. Titlar på gravvårdar säger mycket om en trakts näringsliv eller kan vara prov på titlar som inte längre används. På kyrkogården i Örberga är det vanligt med titlar som har anknytning till jordbruk, såsom hemmansägare och lantbrukare. Även titeln skeppare förekommer på ett antal vårdar och beror troligen på närheten till Vättern.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Kvarter I Gravplats nr 1-17

Kvarteret omfattar gravplats I 1-17 och ligger i kyrkogårdens sydvästra hörn utmed kyrkogårdsmuren. Väster och norr om kvarteret finns en öppen gräsyta, i norr kvarter II, i öster kvarter IX och i söder landsvägen. Kvarterets planform följer kyrkogårdsmuren.

Allmän karaktär

Varierad karaktär med öppna gräsytor och några häckomgärdade gravar i väster.

Västra delen av kvarter I från sydväst.

Omgärdning

Kyrkogårdsmur i väster och söder.

Ingångar

Södra grinden och västra grinden.

Vegetation

Vid södra muren en nyplanterad lind och en relativt hög lönn. I sydvästra hörnet är ett träd nedtaget. Vid västra muren finns en nyplanterad lind och två höga lönnar. Ett stort träd är nedtaget vid västra muren i kvarterets norra del. Runt de tre södra grusgravarna finns ca 0,4 meter höga klippta hagtornshäckar. Två idegransbuskar vid en grav i söder. Runt den norra grusgraven finns en ca 0,4 meter hög ligusterhäck. I häckarna finns även andra växter.

Gångsystem

En gång med grovt naturgrus går utmed kvarteret.

Gravvårdstyper

Gravläggningar mellan 1884 och 2001. Det är olika typer av vårdar, några sentida låga vårdar, svarta granitvårdar från tidigt 1900-tal, två kalkstensvårdar 1800-tal, respektive sentida och ett iriskt inspirerat kors. Antalet gravvårdar är ej så stort. Det finns fyra stycken häckomgärdade grusgravar. Vanligast förekommande är gravvårdar i svart, grå eller röd granit. Kalksten förekommer.

"Lantbrukaren" – en jordbruksbygd.

Familjegrav med kalkstensvård från 1860.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

Enskilda gravvårdar och gravanläggningar har ett högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a de häckomgärdade grusgravarna. Det var vanligt från åtminstone andra delen av 1800-talet att de mer påkostade familjegravarna låg invid kyrkogårdsmuren eller i kvarterens utkanter. Bland enskilda gravvårdar märks några gravvårdar i svart eller grå granit eller i kalksten från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Trädkransen är också viktig för miljön och visar på det parkideal som var gällande på kyrkogårdarna från slutet av 1700-talet, på landsortskyrkogårdarna åtminstone från mitten av 1800-talet. Trädkransen är också markerad på den häradsekonomiska kartan från 1870-talet.

Kvarter II Gravplats nr 1-19

Kvarteret omfattar gravplats II 1-19 och ligger i kyrkogårdens nordvästra hörn. Närmast kvarteret utanför muren ligger trädgårdar i väster och norr, i öster kvarter V och i söder kvarter I. Kvarterets planform följer kyrkogårdsmuren, två varv gravar i södra delen.

Kvarter II från sydöst.

Allmän karaktär

Gravarna ligger i två rader i södra delen och i en rad i norra delen. Det är enkla gravar utan omgärdning och större grusgravar. Detta ger en oregelbunden karaktär. De höga lövträden i nordväst skapar en rumslig känsla.

Omgärdning

I väster och norr kyrkogårdsmur.

Ingångar

Västra grinden och norra grinden.

Vegetation

Vid västra muren finns fyra nyplanterade lindar, en något äldre lind och en hög alm. Två stora lindar med utglesad krona växer vid grusgången invid grav nr 14. Kring fyra grusgravar växer upp till ca 0,4 meter höga klippta häckar, tre stycken hagtorn och en med rester av en ligusterhäck. Även annat växtmaterial har kommit in i häckarna. En hagtornshäck i norr är troligen en rest av häckomgärdning. Två idegransbuskar växer vid en gravvård i söder.

Gångsystem

En grusgång med grovt naturgrus går utmed kvarteret.

Gravvårdstyper

Några sentida låga och breda vårdar, ett gjutjärnskors, en marmorobelisk, två kalkstensvårdar från 1800-talet, varav en med tempelgavel och en med akroterion, en kalkstensvård med bladslinga och marmorplatta. I övrigt några vårdar i svart granit. Gravläggningar från mitten av 1800-talet till 2001. Sex stycken grusgravar, två stycken där stenram och vård är enhetliga och fyra stycken med häckar. Vanligast förekommande material är svart och grå granit samt kalksten.

Mamsell Emerentia, 1805-1865.

Släktgrav med gravvårdar 1842-1938.

Byggnader

–

Övrigt

I nordvästra hörnet finns en uppbyggd plåtå av kalkstensskivor med ett ytlager av vit krossten. Här ligger sju stycken ”museistenaar”. Vid västra muren finns vaser, vatten fås ur kran med en slang genom kyrkogårdsmuren.

Kulturhistorisk bedömning

Enskilda gravvårdar och gravanläggningar har ett högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a grusgravarna och deras omgärdningar i form av häckar eller stenramar. Det var vanligt från åtminstone andra delen av 1800-talet att de mer påkostade familjegravarna låg invid kyrkogårdsmuren eller i kvarterens utkanter. Bland enskilda gravvårdar märks bl a ett gjutjärnskors från 1865, en obelisk och två kalkstensvårdar från 1800-talet. Gravvårdar kan även vara av kulturhistoriskt intresse genom de titlar som finns på vårdar. Det kan vara ålderdomliga titlar eller titlar som berättar om socknens näringsliv. Bland de ålderdomliga titlarna i kvarter II kan nämnas: mamsell, orgelnist, mönsterskrifvare och inspector. De stora lövträden vid en av gravarna är väsentliga för den rumsliga karaktären. Trädkransen är också viktig för miljön och visar på det parkideal som var gällande på kyrkogårdarna från slutet av 1700-talet, på landsortskyrkogårdarna åtminstone från mitten av 1800-talet. Trädkransen är också markerad på den häradsekonomiska kartan från 1870-talet.

Kvarter III Gravplats nr 1-30

Kvarteret omfattar gravplats III 1-30 och ligger i kyrkogårdens nordöstra hörn. I väster ligger kvarter II, utanför muren i norr och öster gårdsbebyggelse respektive trädgård och i söder kvarter IV.

Kvarter III, norra delen från sydöst.

Kvarter III, östra delen från sydväst.

Allmän karaktär

Relativt enhetlig karaktär med några familjegravar. En del av dessa är grusgravar omgärdade med stenram eller häckar.

Omgärdning

Kyrkogårdsmur i norr och öster.

Ingångar

Norra grinden och östra grindöppningen.

Vegetation

Vid norra muren står två stora lindar och en lönn med tre nyplanterade lindar emellan. Vid östra muren står fyra stora lönnar och två nyplanterade lindar. Förutom häckar vid gravarna finns några rester av häck bakom övriga vårdar. Två grusgravar i norr, en med hagtornshäck och en med ligusterhäck. Fyra grusgravar i öster, två med ligusterhäck och två med hagtornshäck ca 0,4 meter höga och klippta. Rester av hagtorns- och ligusterhäck finns vid muren. Vid några gravar växer tujor och prydnadsen.

Gångsystem

En grusgång med grovt naturgrus går utmed kvarteret.

Gravvårdstyper

Fyra grusgravar i norra delen, varav en med ca 0,4 meter hög hagtornshäck och en med en lika hög ligusterhäck. Två har stenram. En grav med stenram är grästäckt. Utmed östra muren finns fem stycken grusgravar, en med stenram, två med ligusterhäck och två med hagtornshäck. Grav nr 26 har häckar och på framsidan stenram. Några högre vårdar men flertalet låga och breda. Gravläggningar från 1890-talet till 1999. En liten vård ligger över Verner von Heidenstams son Dag. Vanligast förekommande material är svart, röd eller grå granit.

Enhetligt utformad stenramsgrav, 1921.

Grusgravar utmed östra muren.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

Enskilda gravvårdar och gravanläggningar har ett högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a de grusgravarna och deras omgärdningar i form av häckar eller stenramar. Det var vanligt från åtminstone andra delen av 1800-talet att de mer påkostade familjegravarna låg invid kyrkogårdsmuren eller i kvarterens utkanter. Bland enskilda gravvårdar märks bl a den lilla stenen över Verner von Heidenstams son Dag. Gravvårdar kan även vara av kulturhistoriskt intresse genom de titlar som finns på vårderna. Det kan vara ålderdomliga titlar eller titlar som berättar om socknens näringsliv. I kvarter III finns tre gravvårdar resta över lantbrukare och en över en hemmansägare. Örberga är också en utpräglad jordbruksbygd. Trädkransen är också viktig för miljön och visar på det parkideal som var gällande på kyrkogårdarna från slutet av 1700-talet, på landsortskyrkogårdarna åtminstone från mitten av 1800-talet. Trädkransen är också markerad på den häradsekonomiska kartan från 1870-talet.

Kvarter IV Gravplats nr 1-12

Kvarteret omfattar gravplats IV 1-12 och ligger i kyrkogårdens sydöstra hörn. I väster ligger kvarter X, i norr kvarter III, i öster och söder utanför kyrkogården finns en trädgård respektive landsvägen. Kvarterets planform går utmed kyrkogårdsmuren.

Kvarter IV, södra delen från öster.

Kvarter IV, östra delen från sydväst.

Allmän karaktär

Relativt enhetlig karaktär i östra delen med en del omgärdade grusgravar. Utmed södra muren är karaktären mer museiartad med sina ditflyttade gravvårdar från 1600- och 1700-talen.

Omgärdning

Kyrkogårdsmur i öster och söder.

Ingångar

Grindhål i öster och i södra grinden.

Vegetation

Vid östra muren växer tre höga almar och två nyplanterade lindar, vid södra muren en relativt hög lind och två nyplanterade lindar. Vid tiondeboden har ett stort träd tagits ner. Vid södra grinden står en lönn. Fem grusgravar omgärdas helt eller delvis av 0,3-0,4 meter höga klippta ligusterhäckar. Vid en grav växer en städsegrön prydnadsbuske.

Gångsystem

En grusgång med grovt naturgrus går utmed kvarteret.

Gravvårdstyper

Mestadels låga och breda vårdar. Ett kors i järnsmide. Sju grusgravar varav fem helt eller delvis omgärdade av häckar och två med stenramar. I nr 11 går stenplattor fram till vårdan. I söder finns en "museidel" med fyra stående vårdar och åtta hällar. På andra sidan grusgången, i kvarter X, ligger ytterligare några hällar. Vanligast förekommande material är svart, röd och grå granit samt kalksten i de gamla vårdarna.

Stenramsgrav från 1936/46.

Kalkstenshäll för kyrkoherde Knoop, 1655.

Byggnader

Medeltida tiondebod byggd i fogad grå kalksten. Sadeltaket är täckt med enkupigt rött tegel. Portal i slåthuggen kalksten. Port av plankor med dekorerade järnband. På fasaden finns enstaka rester av puts. Spröjsade fönster. Se även allmän beskrivning.

Övrigt

I sydöstra hörnet står en container.

Kulturhistorisk bedömning

Enskilda gravvårdar och gravanläggningar har ett högt kulturhistoriskt värde. De ålderdomliga gravvårdarna från 1600- och tidigt 1700-tal representerar det fåtal gravvårdar som är bevarade från denna tid. En del av dem är genom slitage och skador svåra att tyda. Bland de titlar som står på dessa vårdar märks den ålderdomliga ”danemannen”. Flera av vårdarna är över kyrkoherdar och har troligen legat inne i kyrkan. Ett högt kulturhistoriskt värde har även grusgravarna och deras omgärdningar i form av häckar eller stenramar. Det var vanligt från åtminstone andra delen av 1800-talet att de mer påkostade familjegravarna låg invid kyrkogårdsmuren eller i kvarterens utkanter. Trädkransen är också viktig för miljön och visar på det parkideal som var gällande på kyrkogårdarna från slutet av 1700-talet, på landsortskyrkogårdarna åtminstone från mitten av 1800-talet. Trädkransen är också markerad på den häradsekonomiska kartan från 1870-talet.

Kvarter V Gravplats nr 1-21

Kvarteret omfattar gravplats V 1-21 och ligger norr om kyrkan. I väster ligger kvarter II, i norr kvarter II och III, i öster kvarter VI och i söder kyrkan. Planformen är rektangulär i nord/sydlig riktning.

Kvarter V från sydväst.

Allmän karaktär

Västra delen präglas av omgärdade gravar. Kvarteret består endast av två rader gravar vända utåt gångarna.

Omgärdning

–

Ingångar

–

Vegetation

Kring två grusgravar växer en tuktad ca 0,4 meter hög ligusterhäck.

Gångsystem

En grusgång med grovt naturgrus går utmed kvarteret.

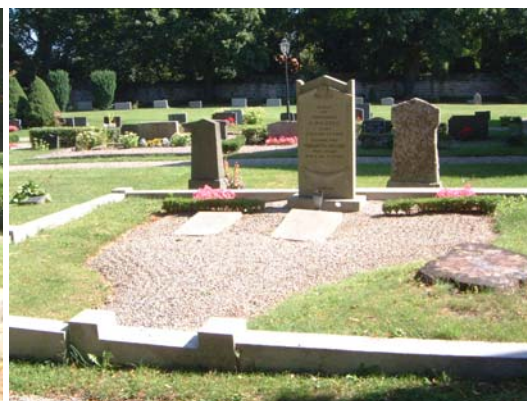
Gravårdstyper

Smala gravvårdar av olika höjd. Längst i norr finns en grusgrav med smidesräcke. Det finns ytterligare fyra grusgravar i västra delen. Två med stenram och två med

ligusterhäck. Den längst i söder har både gräs och grusfyllning, symmetriskt. På kvarterets västra sida saknar tre vårdar omramning och på östra sidan har endast en grav (grästäckt) stenram, nästintill övervuxen. Gravläggningar från 1890-talet till 1996. Vanligast förekommande material, granit.

Staket i järnsmide, granitvård år 1890.

Familjegrav från 1939.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

De omgärdade grusgravarna har ett högt kulturhistoriskt värde, liksom enskilda gravvårdar. Kvarteret ligger väster om det område som var uttaget för allmänna begravningsplatser på 1800-talets gravkarta. Det har inte heller markerats som begravningsplats för någon enskild by. Grusgravarna visar på bruket med mer påkostade familjegravar. Staketet i järnsmide runt grav nr 1 har höga konstnärliga- och materialvärden. Några gravvårdar är försedda med titlar och de visar på att Örberga är en jordbrukssocken: hemmansägare, lantbrukare och godsägare.

Kvarter VI Gravplats nr 1-26

Kvarteret omfattar gravplats VI 1-26 och ligger norr om kyrkan. I väster ligger kvarter V, kvarter III i norr, samt kvarter VII i öster och i söder kyrkan. Kvarterets planform är rektangulär i nordsydlig riktning.

Kvarter VI från norr.

Allmän karaktär

Enhetlig karaktär med omgärdade grusgravar och likartade breda och låga gravvårdar. Gravarna i två rader med vårdarna rygg mot rygg.

Omgärdning

–

Ingångar

–

Vegetation

Kring sex grusgravar växer klippta liguster-, buxbom- och tujahäck.

Gångsystem

En grusgång går runt hela kvarteret.

Gravvårdstyper

I västra delen finns sju omgärdade grusgravar. Mitt på sidan är fem vårdar med gräs och utan omramning. I söder är två gravar omgärdade med ligusterhäckar ca 0,4 meter höga

och en grav omgärdad med en ca 0,3 meter hög buxbomshäck. I norr har en grav en ca 1,0 meter hög tujahäck. Tre gravar har enhetliga vårdar och ramar. På östra sidan ligger nio grusgravar bredvid varandra. Två gravar saknar omgärdning. Två gravar omgärdas av 0,3 respektive 0,4 meter höga klippta buxbom- respektive ligusterhäckar. Fem gravar har enhetliga vårdar och stenramar. Gravläggningar från 1940-talet till år 1995. Många är odaterade familjegravar. Vanligast förekommande material är svart, röd och grå granit. De flesta vårdarna är låga och breda, en består av en häll.

Familjegrav.

Byggnader

–

Övrigt

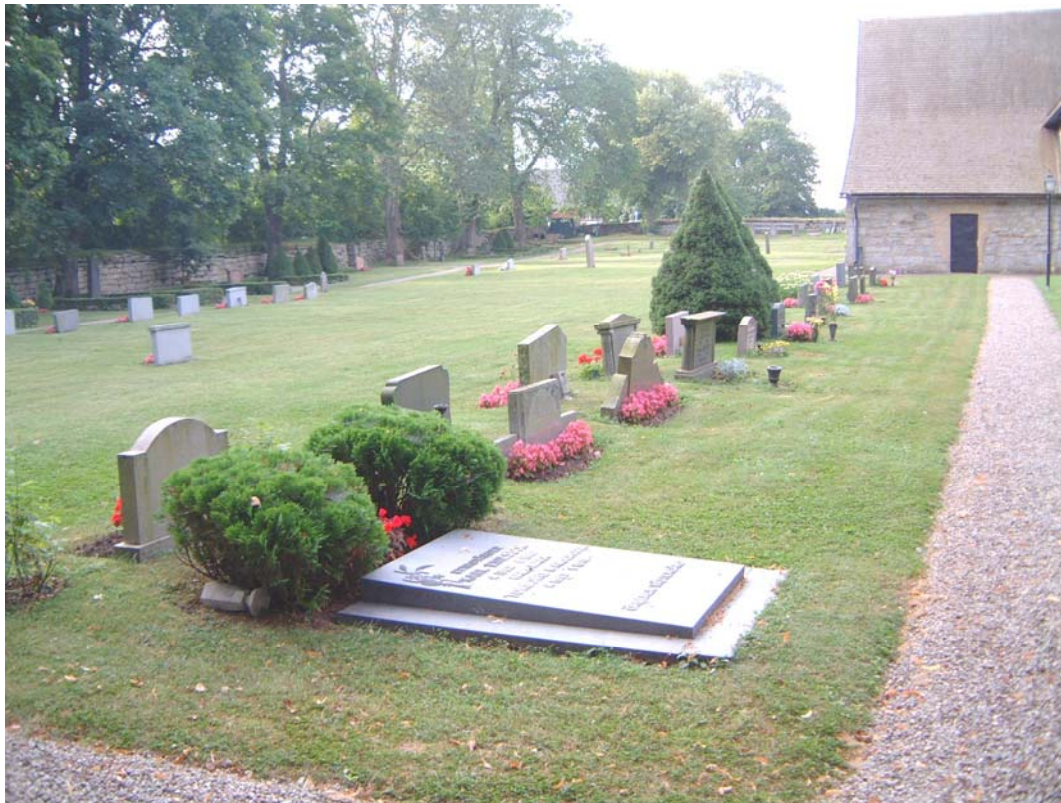
–

Kulturhistorisk bedömning

De omgärdade grusgravarna har ett högt kulturhistoriskt värde, liksom enskilda gravvårdar. Kvarteret ligger inom det område som var uttaget för allmänna begravningsplatser på 1800-talets gravkarta. Det har troligen lagts om, troligast före 1940-talet, till familjegravar. Grusgravarna visar på bruket med mer påkostade familjegravar. I en av dessa utgörs själva vården av en häll med järnringar i varje hörn. Några gravvårdar är försedda med titlar. I kvarter VI förekommer godsägare, skeppare och soldat.

Kvarter VII Gravplats nr 1-30

Kvarteret omfattar gravplats VII 1-30. I väster ligger kvarter VI, kvarter III i norr, i öster kvarter VIII och i söder kyrkan och kvarter X. Kvarterets planform är rektangulär i nord/sydlig riktning. Storleken är svår att tyda då kvarteret ligger samman med kvarter VIII.

Kv VII från nordväst.

Allmän karaktär

Öppen karaktär med vårdarna koncentrerade till västra delen. Två vårdar står i östra delen. Ryghäck saknas.

Omgärdning

–

Ingångar

–

Vegetation

Städsegröna växter vid några enskilda gravar.

Gångsystem

Grusgång med grovt naturgrus i norr, väster och söder.

Gravårdstyper

Låga och i huvudsak breda vårdar. En gravvård utgörs av en uppbyggd liggande häll i svart granit. Gravläggningar från 1928-2002, i huvudsak från andra halvan av 1900-talet. I väster tyder vårdarnas placering på att det funnits en rygghäck eller ytterligare en grusgång. Vanligast förekommande material är svart, röd och grå granit. Kvarteret ligger inom det område som var uttaget för allmänna begravningsplatser på 1800-talets gravkarta.

Häll i svart granit.

Gravvård i svart granit från 1960-talet.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

Enskilda gravvårdar har ett kulturhistoriskt värde, bl a genom angivna titlar som berättar om socknen. Det kan röra sig om socknens näringsliv och här finns hemmansägare och skeppare representerade. Örberga är i huvudsak en jordbrukssocken, men här finns även närheten till Vättern.

Kvarter VIII Gravplats nr 1-30

Kvarteret omfattar gravplats VIII 1-30. I väster ligger kvarter VII, i norr och öster kvarter III och i söder kvarter X. Kvarterets planform är rektangulär i nord/sydlig riktning, dess storlek är svår att tyda då det ligger samman med kvarter VII.

Kvarter VIII från öster.

Kvarter VIII, norra delen från sydöst.

Allmän karaktär

Öppen karaktär. Kvarteret består till största delen av öppen gräsyta. Gravarna är koncentrerade i en rad i öster. Tre äldre vårdar är mer oregelbundet placerade.

Omgärdning

–

Ingångar

–

Vegetation

Två tujor vid en grav.

Gångsystem

Grusgång med grovt naturgrus i norr, öster och söder.

Gravhäll från 1695, Kasta by.

Kalksten 1830, hofpredikant Peterson.

Gravvårdstyper

Det finns tre äldre vårdar i södra delen. En av dem är en liten rest kalkstensvård med ett kors på baksidan. Det finns några liknande på kyrkogården. En vård är en häll från 1695 och en är en stående vård från 1830. Övriga stenar är låga och breda. Vanligast förekommande material är grå granit och kalksten i de tre äldre vårdarna.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

Ett högt kulturhistoriskt värde finns i de tre äldre gravvårdarna i kalksten genom deras ålder. Gravhällen ligger dessutom över en person från Kasta och enligt den äldre gravkartan var denna del av kyrkogården indelad till Kasta by. Detta understryker det kulturhistoriska värdet. Gravvården med ett kors på baksidan representerar en utformning av gravsten som förekommer på flera håll i området.

Kvarter IX Gravplats nr 1-9 och A-H

Kvarteret omfattar gravplats IX 1-9 och A-H. Det omges av kvarter I i väster och söder, kyrkan i norr och kvarteret X i öster. Kvarterets planform är rektangulär i nord/sydlig riktning.

Kvarter IX från norr.

Allmän karaktär

Öppen karaktär där stora delar av kvarteret saknar gravvårdar. Vårdarna är i huvudsak koncentrerade till kvarterets nordvästra del utom två äldre vårdar.

Omgärdning

–

Ingångar

–

Vegetation

Tre rönnar i öster vid mittgången.

Gångsystem

En grusgång med grov natursten går runt kvarteret.

Gravvårdstyper

Den västra raden har låga och breda vårdar med gravläggningar från 1968-1995. Den följande raden har fem vårdar från Säby, där de två äldre från 1800-talet är i kalksten

och de yngre är i granit, två av dem i äldre modell. Det finns ytterligare två vårdar i granit och tre kalkstensvårdar, den äldsta med årtalet 1603 och en av den speciella modellen med kors på baksidan. En av vårdarna, från 1861, står ensam i sydvästra hörnet. Vanligast förekommande material är svart, grå och röd granit samt kalksten i de äldre vårdarna.

Gravvårdar för Säby by, 1831 resp 1938.

Kalkstensvård utan synlig inskription.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

Enskilda gravvårdar har ett högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a gravvårdarna av hög ålder, 1600- och 1800-tal. De är samtliga av kalksten – en lokalt förekommande stenart. Det kulturhistoriska värdet förstärks för gravvårdarna över personer från Säby by, eftersom detta enligt den äldre gravkartan är Säbys gravplats. Gravvårdar kan även vara av kulturhistoriskt intresse genom de titlar som finns på vårderna. Det kan vara ålderdomliga titlar eller titlar som berättar om socknens näringsliv. I kvarter IX märks bl a titlarna lantbrukare och hemmansägare med olika stavning samt skeppare.

Kvarter X Gravplats nr 1-18

Kvarteret omfattar gravplats X 1-18. Det omges av kvarter IX i väster, kyrkan i norr och kvarter IV i öster och söder. Kvarterets planform är i det närmaste kvadratisk.

Kvarter X, norra delen från nordväst.

Allmän karaktär

Öppen karaktär där gravvårdarna står mycket glest på den öppna gräsytan.

Omgärdning

–

Ingångar

–

Vegetation

Tre rönnar i väster vid mittgången.

Gångsystem

En grusgång med grovt naturgrus går runt kvarteret.

Gravvårdstyper

I nordvästra hörnet finns två vårdar i kalksten från 1800-talet. Dessutom finns i kvarteret två vårdar från 1900-talet av kalksten, varav en är en grusgrav. Två grusgravar utan omgärdning ligger för sig. En vård i svart granit från 1889. I övrigt olika typer av granitvårdar. I söder ligger fyra kalkstenshällar från 1600-talet och 1700-talet samlade

med andra hällar och stenar i kvarter IV. Vanligast förekommande material är svart och grå granit.

Gravvård från 1901 på Ullevids plats.

Gravhäll från 1690, länsman Larson.

Byggnader

–

Övrigt

–

Kulturhistorisk bedömning

Enskilda gravvårdar har ett högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a gravvårdarna av hög ålder, 1600-1800-tal. De gravvårdar som står inom det område som enligt den äldre gravkartan hörde till respektive by har även ett högt värde som historiskt material för utvecklingen av just Örberga kyrkogård. Gravvårdar kan även vara av kulturhistoriskt intresse genom de titlar som finns på vården. Det kan vara ålderdomliga titlar eller titlar som berättar om socknens näringsliv. I kvarter X märks bl a trotjänarinnan och skattemannen.

Källor:

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1-3, Grenberger.
Bonnier, Ann Catherine. Kyrkorna i Dals härad. Några av landets äldsta kyrkor. Ingår i
Kyrka i bruk. Meddelanden från Östergötlands länsmuseum. 1996.
Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering.
Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
Ljungstedt, Sune. Något om gravstenshuggning i Östergötland under 1700-talet. Ingår i
Meddelanden från Östergötlands länsmuseum 1990.
Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska
kyrkogårdar. 2001.
Ullén, Marian. Den medeltida gravkalken från Örberga kyrka. Ingår i Kyrka i bruk.
Meddelanden från Östergötlands länsmuseum. 1996.
Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919. Theorell A, Wästberg P, Wadsjö H
(red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
Widegren PD. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817.
Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.
Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv.

Pastorsexpeditionen i Rogslösa. Odaterad plan över kyrkogården.

www.lantmateriet.se 1762 och 1780

www.kulturarvostergotland.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. Att gravnumren ofta börjar med "0" beror på att datorn ska kunna sortera materialet i rätt ordning. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen "onumr. S om 042". Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer: "ÖLM 1, ÖLM 2 o s v".

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen "granit" används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

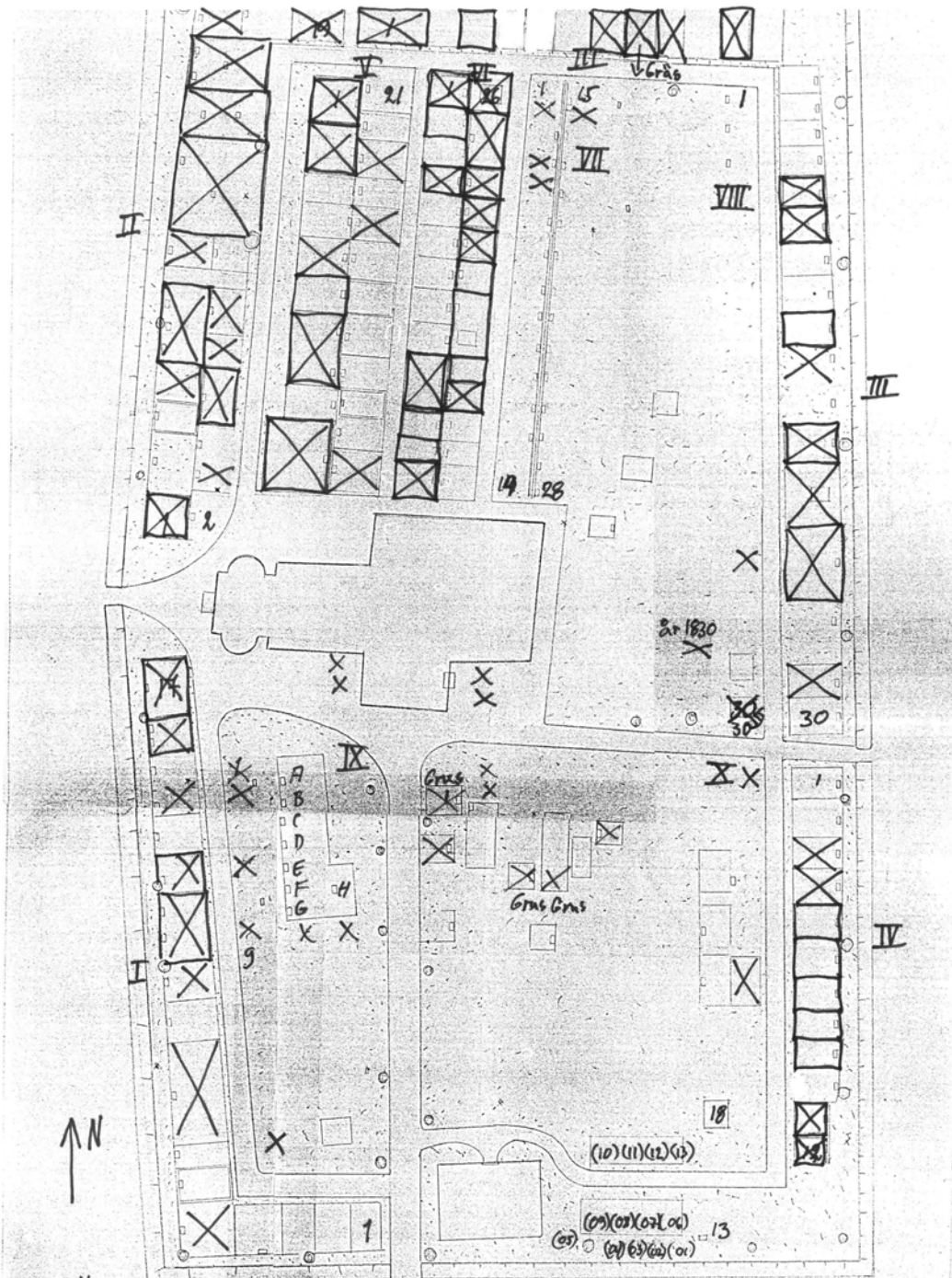
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalthistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Örberga kyrkogård
 Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse X
 Grusgrav med omgärdning □

ÖRBERGA KYRKOGÅRD
 Uppmätning
 1983 1:200 Skild av J.P. År 1873/1
 LMK:PM 1983 22